

ŚWIATOWY KONGRES ŻYWNOŚCI¹

Światowy Kongres Żywności, który obradował w Waszyngtonie w okresie od 4 do 18 czerwca br., stanowił integralną część Kampanii Walki z Głodem i zwołany został na zakończenie wstępnego, informacyjnego, dwuletniego etapu Kampanii dla podsumowania pracy już wykonanej i ustalenia wytycznych na następny okres.

Data otwarcia Kongresu zbiegła się z dwudziestą rocznicą powołania do życia FAO, Organizacji do Spraw Rolnictwa i Wyżywienia ONZ, która wyłoniła się z Konferencji Narodów Zjednoczonych zwołanej przez Prezydenta Roosevelta w czerwcu 1943 r. w Hot Springs (Virginia). Konferencja ta miała na celu rozwiązanie problemów żywności i rolnictwa w okresie powojennym. Hasłem Konferencji była walka z głodem i niedostatkiem.

Kongres Żywności 1963 r. nie miał charakteru zebrania rządowego. Uczestnikami jego byli zarówno historycy, socjologowie, naukowcy wszelkich dziedzin rolnictwa, przetwórstwa, komunikacji, prawnicy, jak i ministrowie poszczególnych rządów, przedstawiciele ugrupowań religijnych, organizacji społecznych — ludzie dobrej woli z całego świata, w liczbie ok. 1 000 osób, reprezentujący przeszło 100 krajów.

Prace Kongresu odbywały się w 4 podstawowych roboczych komisjach odpowiadających 4 głównym kierunkom prac: w komisji planowania, w komisji poświęconej zagadnieniom technicznym rozwoju rolnictwa, w komisji do spraw nauczania, badań naukowych i upowszechnienia wiedzy, w komisji akcji zbiorowych w zakresie walki z głodem. Piątą grupę stanowiły prace w zakresie pomocy technicznej i finansowej.

Podstawowe wnioski i zalecenia powzięte przez Kongres są następujące:

W zakresie planowania rozwoju gospodarczego i społecznego. Podstawowym czynnikiem, który należy brać pod uwagę przy wszelkich akcjach międzynarodowych, jest przyrost ludności.

Planowanie w zakresie rolnictwa musi stanowić integralną część planowania całości życia gospodarczego. Rozwój rolnictwa stanowi zagadnienie kluczowe. Niemożność dostosowania wydajności rolnictwa, w szczególności ilości masy towarowej, do zwiększonego zapotrzebowania, będącego skutkiem przyrostu ludności oraz wzrostu dochodu — może się odbić na bilansach płatniczych, inflacji itp. Ponieważ rolnictwo przez wiele jeszcze lat w krajach rozwijających się gospodarczo pozostanie podstawowym źródłem dochodu, będzie więc ono również głównym nabywcą produkcji i usług sektora pozarolniczego.

W okresie, w którym przyrost ludności wiejskiej będzie przekraczał możliwości zatrudnienia w miastach, należy zwrócić szczególną uwagę na zagadnienie bezrobocia i niedostateczne zatrudnienie w okręgach wiejskich. Należy przedsięwziąć kroki w celu zwiększenia zatrudnienia nadwyżek rąk roboczych na wsi przez intensyfikację robót publicznych.

Pożądana jest możliwie największa decentralizacja przemysłu pozwalająca uniknąć zbyt wielkiego skupienia ludności w nielicznych, wielkich ośrodkach miejskich.

Planowanie powinno zawsze uwzględniać czynnik ludzki i społeczny, a opierając się na strukturze społeczeństwa i tradycji — uwzględniać stopień, w jakim mobilizacja inicjatywy mas społecznych może być wykorzystana.

¹ Opracowano na podstawie sprawozdania Dyrektora Generalnego FAO, B. R. Sena z dnia 9. IX. 1963 r.

Planowanie powinno być elastyczne i dostosowane do warunków kraju i sektora, którego dotyczy. Jest to proces ciągły składający się z planów krótkoterminowych dla umożliwienia poprawek w miarę zmieniających się okoliczności.

Organizacje międzynarodowe powinny pomagać rządowi w otrzymywaniu dokładnych danych w zakresie konsumpcji i stanu żywienia poszczególnych grup ludności dla wyeliminowania niedożywienia. Plany dotyczące rozwoju należy oprzeć na miarodajnych studiach demograficznych, przeprowadzonych przez biuro Narodów Zjednoczonych i inne instytucje.

W celu polepszenia poziomu żywienia planowanie w rolnictwie powinno zwrócić specjalną uwagę na konieczność zmiany struktury produkcji.

Podstawowym warunkiem wykonania planów w zakresie rolnictwa jest rozbudowanie infrastruktury.

Bardzo ważnym zagadnieniem jest reforma rolna, stanowiąca dla rolników bodziec do wprowadzenia ulepszonych form gospodarowania. Niezbędne jest też wprowadzenie ułatwień dla uzyskania kredytów rolnych.

Dla osiągnięcia podstawowych celów produkcyjnych w wielu krajach niezbędne jest wprowadzenie gwarancji cen minimalnych, dostosowanych do poziomu rolnictwa i możliwości finansowych i administracyjnych.

Poważną zachętę do zwiększonej produkcji artykułów rolnych mogą stanowić ulepszone warunki handlu, transportu i składowania. Należy podjąć badania nad usunięciem wszelkich barier hamujących swobodny międzynarodowy obrót artykułami żywnościowymi.

Niezbędne jest rozwinięcie wszelkich usług w zakresie rolnictwa, mogących pomóc w wykonaniu planu. Wiele podstawowych usług może być wykonanych przez spółdzielnie rolnicze.

W zakresie rozwoju handlu międzynarodowego. Brak stałości cen światowych i powolny wzrost dewizowej siły nabywczej krajów rozwijających się — stanowi główną przeszkodę w rozwoju gospodarczym, a więc i w zwalczaniu głodu i niedożywienia. W związku z tym należy przedsięwziąć środki zapewniające stały i dostateczny rozwój siły nabywczej. Rozwiązanie rosnącego braku równowagi pomiędzy zapotrzebowaniem krajów rozwijających się na artykuły importowane a posiadanymi przez nie środkami dewizowymi można osiągnąć przez:

a) zniesienie lub znaczną redukcję barier eksportowych dla krajów rozwijających się, b) podjęcie kroków dla stabilizacji cen światowych przez zawarcie umów towarowych, które mogą zawierać klauzulę organizowania rezerw interwencyjnych (*buffer stocks*) oraz przez reformy pieniężne zmierzające do ułatwienia płatności międzynarodowych, c) koordynację planów międzynarodowych w celu osiągnięcia lepszej długoterminowej równowagi pomiędzy zapasami towarów eksportowych a zapotrzebowaniem na rynku światowym.

Wielkie nadzieje w tym kierunku Kongres pokłada w przyszłej Konferencji dla Spraw Handlu i Rozwoju.

Wykorzystanie gleby. W większości krajów istniejące obecnie metody wykorzystania gleby doprowadzają często do zastoju produkcji lub cofania się wydajności, zniszczenia okrywy roślinnej i utraty warstwy urodzajnej gleby.

Należy przemyśleć alternatywy takich metod użytkowania gleb, jak: niekontrolowane spalanie prairii, nadmierna eksploatacja lasów prowadząca do dewastacji naturalnych zasobów, jak też alternatywy dotyczące należytej gospodarki leśnej i pastwiskowej, zapewniające ciągłość eksploatacji i wydajności.

Ustalenie najbardziej celowych form użytkowania ziemi wymaga planowania zgodnie z wymaganiami konserwacji i możliwościami technicznymi, opartego na następujących generalnych podstawach:

a) badanie zasobów gleby, wód i lasów oraz pastwisk dla ustalenia podstawowych problemów i pierwszeństwa potrzeb,

b) szczegółowe badania techniczne określają alternatywę możliwości rozwojowych terenów wskazanych przez badania przeprowadzone zgodnie z pkt. a),

c) studia społeczno-ekonomiczne, które połączyłyby w jedną całość badania techniczne i skorelowały je w ramach potrzeb ekonomicznych, społecznych i rządowych odnośnie terenów będących celem narodowych planów rozwoju.

Brak wykwalifikowanego personelu utrudnia zarówno prowadzenie badań, jak i wprowadzenie w życie postępowych systemów. Wiele krajów potrzebuje w tym zakresie pomocy, dlatego też pożądaną jest powołanie Międzynarodowego Instytutu Szkoleniowego dla Rozwoju Rolnictwa oraz sporządzenie wnikliwego przeglądu narodowych instytutów szkoleniowych z uwzględnieniem wzmocnienia ich w miarę

potrzeby. Zadaniem proponowanego Instytutu Szkoleniowego byłyby studia rolniczych aspektów planowania gospodarczego dla wyszkolenia w kierunku koncepcji, metod i techniki działania badań zasobów, jak też planowania użytkowania gleby i wód oraz doradztwo w zakresie programów badań rolniczych i opracowywanie odpowiednich metod dla międzynarodowej wymiany wiedzy.

Instytut taki winien prowadzić również badania zagadnień społecznych i gospodarczych rozwoju rolnictwa. Byłby on także źródłem informacji i poradnictwa, do którego kraje mogłyby się zwracać o pomoc w zakresie problemów technicznych związanych z planowaniem.

Poprzez zespół międzynarodowych ekspertów Instytut służyłby również pomocą poszczególnym krajom w planowaniu użytkowania ziemi.

Zagospodarowanie zasobów wodnych. Produkcyjność gospodarstw rolnych może być znacznie podniesiona przez zastosowanie metody nawadniania odpowiedniego w danych warunkach glebowych w połączeniu z doбором nasion, nawozów, zabiegów uprawowych i zmianowania. Ponieważ nawadnianie nie stanowi jedynie zabiegu technicznego, należy zwrócić uwagę na jego aspekty społeczne i ekonomiczne. Opracowywanie krajowych projektów na niezbyt wielką skalę, możliwych do zrealizowania przez zainteresowaną ludność wiejską ewentualnie przy pomocy funduszu Światowego Programu Żywności, stanowi również pomoc w podniesieniu produktywności rolnictwa.

Podniesienie urodzajności gleb. Podniesienie urodzajności gleb stanowi główną nadzieję na polepszenie wydajności, a co za tym idzie — na polepszenie warunków gospodarczych i społecznych rolnictwa.

Zastosowanie nowych metod wymaga czasem doraźnych badań, które mogą być tak zorganizowane, by mogły służyć innym terenom o podobnych cechach.

Pod badaniami nie należy rozumieć jedynie przeniesienia wiedzy z rolnictwa rozwiniętego do zacofanego. Dla systematycznego zbadania środków najdogodniejszych w miejscowych warunkach, należy przeprowadzić źródłowe badania gleb uprawnych. Badania te powinny obejmować zarówno wpływ czynnika ludzkiego, jak charakterystykę terenu pod względem fizycznym i biologicznym.

Przykładem wyników osiągniętych drogą ewolucji własnej technologii rolniczej, dostosowanej do miejscowych warunków, są wybitne osiągnięcia rolnictwa japońskiego. Doświadczenie Japonii potwierdza, że postęp w rolnictwie osiągnięty został dzięki równoległemu rozwojowi przemysłu i rolnictwa.

Została wysunięta sugestia utworzenia puli środków produkcji, które pozostają pod administracją FAO, niosłyby pomoc rzeczową krajom potrzebującym tej pomocy. Plan taki wymagałby współpracy rządów, przemysłów i organizacji krajowych oraz Światowego Programu Żywności. Udziały puli sięgające rocznie wielu milionów dolarów, w postaci materiałów, środków pieniężnych itp., wnoszone by były przez rządy, zaś artykuły kupowane na światowym rynku. Kraje rozwijające się, korzystające z pomocy puli, byłyby zobowiązane do wydania ekwiwalentu pomocy w krajowej walucie na podniesienie stanu swego rolnictwa. Rządy udzielające bezpośredniej pomocy krajom rozwijającym się, powinny włączać nawozy sztuczne jako jedną z form stosowanej pomocy.

Hodowla bydła i chów drobiu. Olbrzymie zapotrzebowanie na białko pochodzenia zwierzęcego, pokrywane częściowo przez istniejące pogłowie bydła na świecie, wymaga podniesienia poziomu hodowli, ulepszenia metod żywienia, podniesienia poziomu zdrowotności zwierząt hodowlanych. Należy przywiązywać większą wagę do hodowli trzody chlewnej i chowu drobiu — jako źródeł szybko rosnącej masy białka zwierzęcego.

Rybnactwo. Dla uzyskania dodatkowych źródeł żywności powinny zostać znacznie rozszerzone badania zasobów morskich na skalę międzynarodową. Należy zwrócić uwagę na zagospodarowanie wielkich zasobów wód śródlądowych oraz na gospodarzkę stawową z uwzględnieniem ulepszonych gatunków ryb, walki z chorobami oraz walki z zanieczyszczeniem wód.

W zakresie przetwórstwa rybnego w krajach rozwijających się należy wprowadzić nowe metody mrożenia, solenia, suszenia i konserwowania ryb, ze szczególnym zwróceniem uwagi na urozmaicenie przetwórstwa rybnego przez zastosowanie produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego.

Strączkowe, owoce i warzywa. W tym zakresie należy zwrócić uwagę na pełne wykorzystanie miejscowych gatunków, uznanych przez krajowych konsumentów.

Wprowadzenie nowych gatunków lub zwiększenie produkcji powinno postępować równoległe z wychowywaniem konsumenta. W krajach bardziej rozwiniętych szczególnie nacisk powinien być położony na ogródki przydomowe, pomoc w uprawie, przetwórstwie, przechowywaniu i wykorzystaniu warzyw i owoców na potrzeby domowe.

Uprawę warzyw i owoców na potrzeby rynku należy popierać w pobliżu ośrodków miejskich, zwracając szczególną uwagę na ułatwienia transportowe, przechowywanie, warunki sanitarne i potrzeby rynku. Tam, gdzie to jest możliwe, należy ułatwiać warunki eksportowe. Badania należy kierować w pierwszym rzędzie na ulepszenie motylkowych, owoców i warzyw ze specjalnym uwzględnieniem selekcji materiału miejscowego, oceny materiału importowanego, odporności na choroby, reakcję na nawożenie i nawadnianie, metody postępowania przy składowaniu, zaś w odniesieniu do owoców — badania powinny mieć na celu rozwój sadownictwa.

Zagadnienia żywienia. W zakresie żywienia w krajach rozwijających się należy przeprowadzić badania zależności pomiędzy poziomem żywienia a wydajnością pracy, zaś w krajach bardziej rozwiniętych — rozszerzone badania oparte na metodach znormalizowanych. Szczęólnego wysiłku wymaga skompletowanie w ciągu najbliższych pięciu lat dokładnych danych dotyczących spożycia i poziomu odżywiania różnych grup ludności; na tych danych możnaby oprzeć program walki z niedożywieniem.

Dla skoordynowania rządowego i pozarządowego wysiłku w tym zakresie, należy organizować rady (biura lub komitety) żywienia, podległe narodowemu biuru planowania, mającemu odpowiedniki na niższych szczeblach administracyjnych. Ciała te opracowałyby wytyczne polityki, normy i programy dla szkolenia kadr. W zakresie szkolenia kadr kraje rozwinięte winny nieść pomoc krajom słabiej rozwiniętym.

FAO powinna zwiększyć pomoc w zakresie przetwórstwa dla krajów rozwijających się w szczególności w kierunku zastosowania bardziej ekonomicznych form opakowania, zużytkowania produktów ubocznych itp. FAO powinna też zorganizować komórkę dla popierania i koordynacji badań żywności, a w szczególności komórkę będącą łącznikiem w udzielaniu pomocy i informacji pomiędzy przemyślami spożywczymi krajów rozwiniętych a rozwijających się.

Przy ustalaniu dodatkowych programów żywienia należy ustanowić priorytet potrzeb poszczególnych grup ludności, skoordynować pomoc świadczoną przez czynniki rządowe, pozarządowe międzynarodowe, zapewnić pierwszeństwo miejscowej żywności. W razie korzystania z żywności pochodzenia zagranicznego, miejscowe czynniki muszą orzec jej przydatność w zakresie poziomu odżywczego dla ludności. W związku z tym może się zdarzyć, że kraje oferujące nadwyżki eksportowe będą musiały dodać do nich pewne ilości takich produktów, jak ryby i przetwory rybne, soja lub inne strączkowe, drób i jaja.

Upowszechnienie wiedzy rolniczej. Służba doradcza i upowszechnienie wiedzy są istotne dla krajów rozwijających się, o ile wyniki badań naukowych, technologicznych i ekonomicznych mają być celowo wykorzystane dla podniesienia rolnictwa i produkcji.

Upowszechnienie daje lepsze wyniki, jeśli towarzyszą mu inne usługi w stosunku do rolnictwa, jak: kredyt, dostawy środków produkcji dla rolnictwa oraz gdy upowszechnienie związane jest z rozwojem spółdzielczości i ogólnym rozwojem społecznym.

Duże znaczenie dla pokonania oporów tradycyjnej społeczności wiejskiej ma upowszechnienie prowadzone wśród kobiet i młodzieży. Pracownicy służby upowszechnienia powinni mieć sposobność doskonalenia się w zakresie nowych pojęć i wyników badań.

FAO powinna udzielić większej pomocy w szkoleniu personelu upowszechniania na wszystkich poziomach oraz stwarzać bodźce dla bilateralnej pomocy w tym kierunku.

Aby badania naukowe w krajach rozwijających się utrzymać na wysokim poziomie, należy pracownikom tych dziedzin stworzyć takie warunki, które by przyciągały i utrzymały personel o odpowiednich kwalifikacjach.

Mobilizacja sił ludzkich do Kampanii Walki z Głodem. Na tle zmieniających się warunków, narodowe organizacje rządowe powinny opracować swoje własne programy, metody i sugestie. Jest to specjalnie ważne w odniesieniu do organizacji kobiecych, ponieważ w krajach rozwijających się kobiety odgrywają dość dużą rolę. Również nauczyciele i szkoły muszą mieć na uwadze „kontakt z ziemią”. Nowe sugestie powinny być uwzględnione w programach szkolnych, zaś nauczanie na wsi wymaga zastosowania nowych metod i szerokiego upowszechnienia, w czym radio może odegrać poważną rolę.

opr. M. Heintze